

הרב הראשי הרב מרדכי מלכא שליט"א נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, ת"ת דרך המלך,
שיבה קטנה ארצות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
Chief Rabbi of Elad MORDECHAI MALKA, Israel Founder & President Institutions "or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

המלך

פרשת שלח

תורה

חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם:

במדבר פרק יג (לג) וְשֵׁם רֵאשִׁיו אֶת הַנִּפְלִים בְּיָ עֲנֶה מִן הַנִּפְלִים וְנָהִי בְּעֵינָיו כְּזֹנְגִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם:

ופרש"י שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים: והנה דבריו מבוארים במסכת סוטה דף לה ע"א במדבר יג ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו וגו' אמר רב משרשיא מרגלים שקרי הוּ, בשלמא ונהי בעינינו כחגבים לחי, אלא וכן היינו בעיניהם מנא הוּ ידעי? ולא היא, כי הוּ מברי אבילי, תותי ארזי הוּ מברי, וכי חזינהו, סלקו יתבי באילני, שמעי דקאמרי קחזינו אינשי דדמו לקמצי באילני. מתבאר בגמרא שלכאורה המרגלים משקרים כיצד אמרו שכך היו בעיניהם מהיכן ידעו? ותירצה כיון שדרכן להברות את האבלים בחוץ תחת האילן וראו אותן מטפסים על האילנות ושמעו אותם אומרים תיראו אנשים הדומים לנמלים בעצים. א} והקשו כל המפרשים והרי בתורה כתוב כחגבים ולא כנמלים ומדוע הגמרא ורש"י שינו מהכתוב לומר כנמלים? ב} זאת ועוד יש לשאול מה העניין לומר ונהי בעינינו וכו' הרי העיקר שיאמרו כיצד הם נראים כלפיהן מרוב גובהן?

יסוד רבנו עובדיה מברטנורא השפלות מתחילה ממנו:

וכתב רבנו עובדיה מברטנורא שבעצם קושיה מתורצת בחברתא שאותה הרגשה שאחרים מסתכלים עליהם כנמלים מתחילה מזה שבעיני עצמן נחשבים כחגבים, כיון שתמיד אחרים רואים את השני עוד יותר קטן ממה שהוא רואה את עצמו. והתורה מלמדת אותנו שלולי ידעו להעריך עצמן ולבטוח בהי"ת בודאי לא היו חושבים ומרגישים כך שהם כחגבים וממילא לא היו בעיניהם כנמלים.

סתירה בהנהגת הלל:

ועפ"י יסוד זה נבין שהנה יש להקשות סתירה בהנהגת הלל הזקן דמצד אחד מסופר על ענותנותו כמבואר במסכת שבת דף לא ע"א והובא באבד"נ פט"ו, ובכלה פ"י על אותן שהתערבו להכעיס את הלל ולא הצליחו. ומאידך במסכת סוכה דף נג ע"א מסופר על הלל אשר בשמחת בית השואבה תניא, אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן אם אני כאן הכל כאן, ואם אני כאן מי כאן?

תירוץ הגר"ח שמואלביץ זצ"ל להבדיל בין ענווה לשפלות:

אולם ראיתי בשיחות הגר"ח שמואלביץ זצ"ל שמתרץ שכאן חז"ל מלמדים אותנו יסוד גדול בעבו"י שיש הבדל מהותי בין ענווה לשפלות, וגדר הענווה שהאדם חייב לנהוג בענווה היינו שידע שכל אשר יש לו זה מאיתו יתברך ולא מכוחו ועוצם ידו וגם חכמתו כן, ולכן מצד עצמותו לא היה יכול להשיג כלום, אך אין הכוונה להיות שפל בעיני עצמו ולומר שהוא בפועל אפס ואין בו כלום ואין לו יכולת ולהתעלם ממה שהשי"ת נתן לו, אלא חייב להכיר ערכו ויכולתו ואת הכישורים שהשי"ת נטע בקרבו בכדי לנצלם כמה שיותר. משל למה הדבר דומה לפקיד ראשי בבנק אשר אצלו מפקידים סכומי עתק אין ספק שמצד אחד אינו חושב שזה שלו והוא עשיר גדול, אולם הוא חייב לדעת את גודל האחריות שהפקידו בידו ולהיות זהיר, כך כל אדם מחוייב לדעת את ערכן של הכישורים והחכמה שנטע השי"ת בקרבו ולנצל אותם, בהיות ולכל אדם יש תכלית והקב"ה נותן לכל אדם את הכלים להגיע לתכליתו וכל שאינו מנצל אותם הרי הוא מועל בתפקידו ויענש על כך, לכן כל אחד חייב להכיר בכישוריו בכדי ליישם את תכליתו, אלא שמ"מ ידע ויבין שהכל מאיתו יתברך ולא יתרברב באותן כישורים שהקב"ה נתן לו.

להנ"ל יובן הנהגת רשב"י:

ויסוד זה נלמד גם מרשב"י אשר גם כן אמר על דרך זו במסכת סוכה דף מה ע"ב ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי ראיתי בני עלייה והן מועטין, אם אלף הן אני ובני מהן, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שנים הן אני ובני הן היתכן ח"ו מתגאה? אלא הביאור כנ"ל להכיר בערך הכוחות שיש בו בכדי לתבוע מעצמו ולנצל אותם, אבל מאידך לא לתלות בחכמתו כוחו וזריזותו.

ולהנ"ל יובנו דברי הגמרא בסוטה:

במסכת סוטה דף מט ע"ב משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב יוסף לתנא: לא תיתני ענוה, דאיכא אנא. אמר ליה רב נחמן לתנא: לא תיתני יראת חטא, דאיכא אנא. והקשו המפרשים כיצד יכול לומר רב יוסף שאל תאמר בטלה הענווה כי אני נמצא הרי זה עצמו היפך הענווה?

ולענ"ד אפשר ליישב על פי דברנו לעיל שכוונתו שהוא תובע מעצמו למלא את מקום רבי בענווה וכן רב נחמן ביראת חטא.

בשבילי נברא העולם:

ובזה יובנו היטב דברי הרמב"ם הלכות סנהדרין פרק יב בא"ד לפיכך נברא אדם יחידי בעולם ללמד שכל המאבד נפש אחת מן העולם מעלין עליו כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת בעולם מעלין עליו כאילו קיים עולם מלא, הרי כל באי עולם בצורת אדם הראשון הם נבראים ואין פני כל אחד מהן דומין לפני חברו, לפיכך כל אחד ואחד יכול לומר בשבילי נברא העולם ע"כ. ללמדנו כי כל אדם יש לו תכלית בפני עצמו שהוא יכול להיות בו גדול הדור ולזכות הרבים מה שאחרים לא יוכלו לעשות, וכאשר אפשר לראות מהמציאות שיש אנשים אשר עושים חיל לכלל ישראל למרות שאנכי זוכר כיצד התחילו מדבר פעוט והלכו ועלו עד שנעשה הדבר בקני מידה ארצי ועולמי, אך הכל תלוי ביסוד הנ"ל שידע להעריך את הכלים שהי"ת נטע בקרבו וינצל אותם ועי"ז יגיע לתכליתו.

הרב הראשי הרב מרדכי מלכא שליט"א נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, ת"ת דרך המלך,
שיבה קטנה ארצות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
Chief Rabbi of Elad MORDECHAI MALKA, Israel Founder & President Institutions "or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

אין דבר העומד בפני הרצון:

בספר חיי עולם כותב מרן הסטייפלר הגרי"י קנייבסקי זצ"ל באמת גם מי שהוא קשה הבנה עצום אם יתאמץ מאוד בלימוד התורה יזכה לסייעתא דשמיא להיות גדול בתורה אע"פ שזה הרבה יותר מכפי כשרונו הטבעי וכדי לחזק ידי נדכאים אעתיק מה שכתב בספר חוט המשולש תולדות החתם סופר סיפר לי דודי הגאון קדוש ר' מו"ה שמעון סופר אב"ד דקהילת קרקא בדערעזויץ בא אל זקני בעל היחתם סופרי נער אחד בן שבע עשרה או שמונה עשרה שנה וגילה לו שרצונו ללמוד תורה ונפשו חשקה בה בשמוע הבחורים כן שחקו והתלו בו איך זה בר שנים כמותו אשר לא ראה מאורות מימיו רצונו לתקוע עצמו ללמוד גמרא? אולם רבם גער בהם למה זה תצחקו הלא כל הרוצה ללמוד יבוא וילמד ויקרב את הנער וצויה את הבחורים וקבע להם עיתים לתורה שזה ילמד עמו שעה זו ואחר שעה אחרת וכן עשו אבל נוסף למה שהגיע הנער לגיל שבע עשרה היה לו חסרון נוסף שקשה היה לשמוע ומהיר לאבד עד שאם למדו עמו איזו משנה מאה פעמים עד מהרה היה שוכח אותה ולמחרת היתה בעיניו כאילו לא למדו מעולם אמנם כן בכל זאת חשקו לתורה לא פג התמיד בלימוד ולא התייאש וכל הבא ליטטר מסייעין אותו וברבות הימים הגיע למדרגת בחור מופלג בתורה גם יראתו היתה טהורה ועלה והצליח ועשה פרי קודש הלולים והיה למדן מופלג עד שנתמנה לדיין בעיר מטרסדורף תחת כנפי רבו ואח"כ נתקבל כרב בעיר שלישינג ואח"כ נתעלה לרב בית דין בעיר נייזאף והיה תלמיד חכם גדול בתורה ובצדקות והוזכר כמה פעמים בספרי החתם סופר. מסופר על הנצי"ב מוולוז'ין כאשר הוציא לאור את ספרו העמק שאלה ערך סעודה גדולה במהלך הסעודה סיפר בהיותי ילד שמעתי פעם בהיחבא את הורי משוחחים ביניהם אודותי בשיחה זו אמר אבי לאמי מתוך בכי נסיתי כל דרך אפשרית לענין את בנינו בלימוד אך נראה שישום דבר לא עזר לפיכך חוששני שלמרות שחלומי הגדול היה תמיד שבננו יהיה ת"ח ניאליץ ללמוד להיות בעל מלאכה ורעדתי מהכאב והדמעות של אבי ומיד רצתי אליו והבטחתי לו שמאז והלאה אקדיש את זמני ללימוד תורה בואכן זה הקטן הפך למתמיד גדול שכתוצאה מכך זכה לעמוד במנהיגות עולם התורה.

תארו לעצמכם אמר הנצי"ב מה היה גורלי אלמלא שמעתי את כאבו של אבי הייתי נגר או חייט וכאשר הייתי בא לאחר מותי בפני בית דין של מעלה היו תובעים ממני מדוע לא כתבתי את ההעמק שאלה כבעל מלאכה לא הייתי מעלה על דעתי שהייתי מסוגל לעשות זאת אולם כיום רואים אנו שתיבעה כזו היתה מוצדקת לכן הסיבה לסעודה זו כפולה על שזכיתי לסיים ספר זה וכן להודות לה' שהוביל אותי בדרך לימוד התורה. ישנם כוחות סמויים באדם וכאשר ירצה לממשם באמת ישיג השגות גדולות עד מאוד אין דבר העומד בפני הרצון.

פעמים השפלות נובעת מהגאווה:

זאת ועוד ההבדל בין שפלות לענווה כי רבים נוהגים לומר כי הם כלום ומאפסים את עצמן וכאשר הדבר נובע או מגאווה או משפלות ולא מענווה אמיתית, המבחן לכך הוא כאשר נקלע האדם למצב שפוגעים בו איך הוא מגיב האם מגלה סובלנות ומתגבר על מידותיו או תיכף מגיב בחריפות ומגלה שכל דבריו הינם הצגה בלבד ואינו אלא גאווותן מחופש.

מעשה בכומר בזמן הרמב"ם:

כמסופר בזמן הרמב"ם שהיה כומר אחד שהתנהג בענווה גדולה ואפילו לילד קטן היה מתייחס בכבוד והתפרסם שמו שהוא מתנהג בענווה אפילו יותר ממה שרבו כביכול, הרמב"ם הלך להתחכות על טיבו ובאמת כאשר הגיע אליו קיבלו בכבוד מלכים ושירתו באופן יוצא מהכלל, וככל שהרמב"ם שהה בקרבתו הלך ונתפעל והתפלא כיצד יתכן שכומר יגיע לדרגה זו כי לא הצליח למצא דופי בהתנהגותו, אולם כאשר נפרד ממנו והוא ליווה אותו שאלו הרמב"ם שבכל זמן שהותו אצלו הוא התעורר בשאלה קשה הרי בתורה כתוב שמשע עניו מכל איש אשר על פני האדמה והוא חושב שכבודו היה ראוי להיכתב? השיבו הכומר ששאלה זו גם לו היא מאוד קשה ואין לו עליה תשובה. ואז הבין הרמב"ם שהכל הוא הצגה להגדיל שמו.

כמו כן יש להוסיף המעשה עם הרב יונתן אבשיץ שנקלע לשוב לקראת יו"כ וחזיף את המקום שבו יוכל להתפלל ומצא מקום נפלא ליד זקן מכובד שמתנהג בענווה וכל תפילותיו היו עם התבטלות מוחלטת, אולם כאשר הגיעו למחרת לקריאת התורה והגבאי כיבד בעליות וכיבד אחד שלישי ואותו כיבד לרביעי תיכף כעס וצעק על הגבאי האם הוא לא מתבייש שנותן לאותו אחד שלישי ולו נותן רביעי איך הוא משווה אותו אליו עד שמחשיבו ממנו ונוצר צעקות וכוזחים ולא הסכים לעלות, לאחר התפילה פנה הרב יונתן אבשיץ לאותו זקן שאינו מבין אותו והרי התפלל בסמיכות אליו ושמע אותו כיצד אומר בתפילתו שהוא עפר ואפר ואינו כלום וכעת בשביל עליית שלישי או רביעי מתקומם וצועק, השיב הזקן כבודו טועה בתפילה אני מדבר עם הקב"ה כליו אני עפר ואפר אבל כלפי בני אדם ודאי שההוא עפר ואפר שלו ולכן הוא מקפיד.

ללמדנו שהרבה פעמים מוצאים בני אדם שמראים עצמן כענווים ומבטלים עצמן אך לצערנו הדבר או נובע משפלות שאינו מוכן לתבוע מעצמו יוזמות למען זיכוי הרבים או מתוך גאווה וברגע שנוגעים בו תיכף ומיד ויפתח את פי האתון ומתייצב כאריה טורף, ולכן חובת האדם לבחון עצמו בכור המבחן לדעת את כוחות נפשו ומידותיו והחלש יאמר גיבור אני ובמקום שאין אנשים תהיה איש וכל אחד ביכולתו לחולל מהפך בעולם ובלבד שירצה.

מרדכי מלכא

מרדכי מלכא